

Problematika poistenia v cestnej nákladnej doprave

*Tomáš Moravčík**

Pri prevádzkovaní cestnej nákladnej dopravy, podobne ako pri inej podnikateľskej činnosti, je potrebné počítať vždy s určitými rizikami a situáciami, ktoré môžu mať negatívny vplyv na podnikanie. So vznikom krízových a rizikových situácií sú často priamo spojené finančné náklady, ktoré je potrebné v súvislosti s týmito situáciami vynaložiť. Výška týchto finančných nákladov môže byť rôzna, ale je potrebné pamätať na to, že môže dosiahnuť takú sumu, ktorá môže ohrozovať samotnú existenciu a prevádzky schopnosť dopravcu. Preto je v záujme dopravcu, aby určitým spôsobom rozložil tieto náklady a neznášal celú výšku vzniknutej škody sám. Je žiaduce, aby dopravca určitým spôsobom zabezpečil svoju prevádzky schopnosť a bol krytý v prípade, že dôjde k situáciám, ktoré budú spojené so vznikom škôd, prípadne iných následkov (napr. na zdraví). Práve preto existuje na poistnom trhu viacero produktov, ktoré môže dopravca využiť pri svojej činnosti. Niektoré druhy poistení sú pre dopravcov povinné a vyplývajú zo zákona a ich uzatvorenie je podmienkou pre podnikanie v cestnej nákladnej doprave. Existujú však aj produkty, ktorých využívanie je pre dopravcov dobrovoľné a záleží iba od nich samotných, či sa pomocou nich rozhodnú kryť prípadné škody, ktoré môžu vzniknúť v súvislosti s ich podnikaním. Medzi poistenia, ktoré sú pre dopravcov povinné, a ktorých uzatvorenie im ukladá zákon, patria: povinné zmluvné poistenie, poistenie zodpovednosti dopravcu a poistenie liečebných nákladov osádky v zahraničí. Medzi poistenia, ktoré dopravca môže (ale nemusí) uzatvoriť v súvislosti s výkonom svojej činnosti, patria napr. havarijné poistenie, poistenie zásielky pri preprave, poistenie všeobecnej zodpovednosti, poistenie batožiny a osobných vecí, poistenie právnej ochrany vodiča a rôzne majetkové poistenia.

Povinné zmluvné poistenie

Je základným druhom poistenia, ktoré je povinné pre všetkých majiteľov motorových vozidiel, s výnimkou vybraných druhov vozidiel. Pre dopravcov vyplýva povinnosť uzavrieť toto poistenie zo zákona č.168/1996 Z.z. o cestnej doprave, kde je §4 odsek 1 uvedené, že ten kto podniká v cestnej doprave je povinný byť poistený pre prípad zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou vozidiel (na zodpovednosť za škody spôsobené prevádzkou vozidla sa

* Ing. Tomáš Moravčík, Katedra cestnej a mestskej dopravy, Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov, Žilinská univerzita v Žiline, Univerzitná 1, 010 26 Žilina, tomas.moravcik@fpedas.uniza.sk, +421 41/513 3523

vzťahuje aj zákon č.40/1964 Zb. Občianky zákonník, konkrétne § 427, 764 a 769). Účelom povinného zmluvného poistenia je kryť škody, ktoré môžu byť spôsobené motorovým vozidlom inej osobe. Teda z pohľadu dopravcov ide škody, ktoré môžu motorovým vozidlom spôsobiť ich zástupcovia – vodiči. Povinné zmluvné poistenie je upravené špeciálnym zákonom č.381/2001 Z.z. o povinnom zmluvnom poistení v znení neskorších predpisov. Poistený (v tomto prípade dopravca) má z poistenia právo, aby poisťovateľ za neho nahradil poškodenému uplatnené a preukázané nároky, medzi ktoré patria napr. škody na zdraví a náklady pri usmrtení, škody vzniknuté poškodením alebo zničením cudzej veci a pod. Plnenie poistenia sa vzťahuje na škodu, ktorá bola spôsobená na území Slovenska ale taktiež na území cudzieho štátu, s ktorým má poisťovateľ uzavretú dohodu o vzájomnom vyrovnaní nárokov na náhradu škody. Pri vnútroštátnej cestnej doprave sa uzatvorenie povinného zmluvného poistenia s vybranou poisťovňou preukazuje dokladom o uzatvorení povinného zmluvného poistenia. V medzinárodnej doprave sa uzatvorenie povinného zmluvného poistenia preukazuje tzv. zelenou kartou. Fotokópia zelenej karty by mala byť súčasťou každého vozidla, s ktorým dopravca vykonáva medzinárodnú cestnú dopravu. Z pohľadu výšky poistného bola dôležitá liberalizácia trhu s produktom povinného zmluvného poistenia. Po liberalizácii sú výška poistného a podmienky pre poskytovanie povinného zmluvného poistenia vecou každej poisťovne. Dopravca by preto mal pozorne sledovať ponuky jednotlivých poisťovní, pretože jednotlivé ponuky sú naozaj rôzne a snahou každej poisťovne je svojimi podmienkami osloviť čo najviac zákazníkov. Pre dopravcu (najmä pri veľkom vozidlovom parku), môže správny výber poisťovne znamenať úsporu finančných prostriedkov.

Poistenie zodpovednosti dopravcov

Je ďalším druhom poistenia, ktoré je pre dopravcov v rámci ich podnikania povinné. Povinnosť uzavrieť toto poistenie vyplýva pre dopravcov opäť zo zákona č.168/1996 Z.z. o cestnej doprave. Poistenie je dopravca povinný mať uzatvorené pre prípad, že svojim konaným alebo konaným svojich pracovníkom spôsobí škodu na tovare, ktorý mu bol zverený na prepravu. Tu je potrebné upozorniť prepravcov (odosielateľov, príjemcov alebo majiteľov zásielky resp. tovaru), že účelom tohto poistenia nie je ochrana prepravovaného tovaru. Účelom poistenia je v prvom rade ochrana dopravcov pred nečakanými finančnými výdavkami, ktoré môžu vzniknúť v prípade škody na tovare. Prepravcovia sa tiež často mylne domnievajú, že z tohto poistenia im bude uhradená celá škoda, ktorá môže vzniknúť na

tovare. Je však potrebné si uvedomiť, že zodpovednosť dopravcov je obmedzená dohovorom CMR a preto výška poisteného plnenia z poistenia zodpovednosti dopravcov nemusí zodpovedať skutočnej výške škody, ktorá bola spôsobená na tovare (bližšie o zodpovednosti dopravcov sa písalo v Eurobiznise 9/2007). Ešte raz preto opakujem, že poistenie zodpovednosti dopravcov nemá za úlohu uhrádzať škodu na zásielke, ale jeho účelom je kryť finančnú zodpovednosť dopravcu v zmysle dohovoru CMR. Teda v prvom rade chráni dopravcu a nie prepravcu. Poistenie zodpovednosti dopravcov ponúkajú všetky komerčné poisťovne. Výška poistenia závisí od celkovej výšky dohodnutej sumy poisteného plnenia a tiež od výšky spoluúčasti dopravcu. Výška poisteného plnenia závisí často práve od stanovenia zodpovednosti dopravcu v zmysle Dohovoru CMR. Môžeme uviesť nasledujúci príklad.

Podľa Dohovoru CMR zodpovedá dopravca za každý kilogram poškodeného alebo zničeného tovaru do výšky 8,33 XDR. Ak budeme uvažovať s užitočnou hmotnosťou návesovej súpravy 26 t, potom maximálna výška zodpovednosti dopravcu bude 216 580 XDR teda približne 7,5 mil. Sk. V poistenej zmluve môže byť teda stanová takáto výška maximálneho poistného plnenia. Ak dôjde ku škode, ktorá bude vyššia ako uvedená suma, dopravca bude zodpovedný len do tejto sumy a poisťovňa v rámci poistného plnenia uhradí poškodenému škodu len do tejto výšky.

Maximálna výška poistného plnenia vypočítaná pomocou zodpovednosti dopravcu a jej obmedzenia prostredníctvom čiastky 8,33 XDR sa najčastejšie využíva v prípadoch poistných zmlúv uzatvorených na dlhšie časové obdobie. Poistenie zodpovednosti dopravcu je však možné uzavrieť aj na konkrétnu jednu prepravu. Táto možnosť sa využíva najmä v prípade, ak dopravca zodpovedá do celej výšky ceny prepravovaného tovaru (ak je v nákladem liste CMR alebo prepravnej zmluve uvedená cena tovaru). Tiež je možné v týchto prípadoch využiť možnosť pripoistenia. Je ešte potrebné podotknúť, že poisťovne často ponúkajú poistenie zodpovednosti dopravcu zvlášť na vnútroštátnu a zvlášť na medzinárodnú dopravu, preto je potrebné aby si túto skutočnosť dopravca uvedomil.

Poistenie liečebných nákladov v zahraničí

Ide o poistenie, ktorého účelom je kryť náklady, ktoré môžu vzniknúť v prípade náhleho ochorenia osádky vozidla, v prípade potreby ošetrovania alebo napríklad v prípade úrazu pri dopravnej nehode a potreby hospitalizácie. Ide teda o poistenie, ktoré sa vzťahuje na osádku vozidla. Náklady na zdravotnú starostlivosť v Slovenskej republike sú hradené zo zdravotného poistenia. Preto v prípade vnútroštátnej dopravy sú všetky náklady, ktorého môžu vzniknúť v súvislosti s osádkou a jej zdravotným stavom, hradené z tohto poistenia. V prípade medzinárodnej cestnej dopravy je však potrebné mať uzatvorené poistenie liečebných nákladov v zahraničí, pretože zdravotné poistenie sa vzťahuje len na zdravotnú starostlivosť v rámci Slovenska. Je potrebné ešte podotknúť, že tento druh poistenia je pre dopravcov, ktorý podnikajú v medzinárodnej cestnej doprave, povinný a vyplýva zo zákona č.168/1996 Z.z. o cestnej doprave. V §24 tohto zákona je uvedené, že vnútroštátny dopravca v medzinárodnej cestnej doprave je povinný zabezpečiť (mimo iných povinností), aby osádka vozidla bola poistená pre prípad potreby lekárskeho ošetrovania - poistenie liečebných nákladov v cudzine (písmeno c).

Všetky doteraz spomenuté poistenia sú pre dopravcov povinné (poistenie liečebných nákladov v zahraničí len pre dopravcov prevádzkujúcich medzinárodnú cestnú dopravu). Okrem týchto druhov poistenia môžu dopravcovia uzatvoriť poistenia, ktoré sú dobrovoľné, a ktoré môžu mať za úlohu buď chrániť majetok alebo uhrádzať škody, na ktoré sa nevzťahuje ani jedno z doteraz popísaných poistení. V niektorých prípadoch môžu tieto poistenia slúžiť aj ako motivačný nástroj pre zamestnancov, najmä v súčasnom období, kedy je nedostatok kvalifikovaných vodičov. Okrem povinných poistení teda môže dopravca využívať tieto poistené produkty.

Havarijné poistenie

Jeho úlohou je náhrada škôd, ktoré môžu vzniknúť na vozidle. Ide najmä o škody súvisiace s krádežou vozidla a škody na vozidle v prípade havárie. Havarijné poistenie sa tiež vzťahuje na škody, ktoré sú spôsobené živelnou pohromou (priame pôsobenie blesku, zosuv kamenia, skál, pôdy, lavín, tlak snehu, krupobitie, povodne, záplavy, víchrica). Havarijné poistenie dnes ponúkajú skoro všetky komerčné poisťovne a závisí teda na samotnom dopravcovi, pre ktorú poisťovňu sa rozhodne.

Poistenie zodpovednosti za škodu

Ide o poistenie, z ktorého bude kryté riziko pri vzniku škôd, ktoré môžu vzniknúť v súvislosti s výkonom povolania. Na rozdiel do poistenia zodpovednosti dopravcu, kde je zodpovednosť dopravcu obmedzená, môže sa toto poistenie vzťahovať na celú výšku škody. Uzatvorením tohto poistenia môže dopravca atraktívniť svoje služby a garantovať zákazníkom (prepravcovom), že v prípade vzniku škody na ich tovare, ktorý odovzdali dopravcovi na prepravu, im budú uhradené všetky škody, ktoré na tovare počas prepravy vznikli.

Poistenie zásielok pri preprave

Ide o poistenie, ktoré je priamo spojené s prepravovaným tovarom a zásielkou, vzťahuje sa teda priamo na škody spôsobené na zásielke. Poistiť zásielku, ktorá bude predmetom prepravy, by malo byť v prvom rade v záujme prepravcu (odosielateľa alebo príjemcu), ktorý by si mal uvedomiť, že poistenie zodpovednosti dopravcu slúži v prvom rade na ochranu dopravcu. Uzatvorenie poistnej zmluvy môže vykonať samotný prepravca, zasielateľ alebo dopravca. V praxi veľmi často zabezpečuje poistenie prepravovanej zásielky práve zasielateľ na základe dispozícií a príkazu prepravcu. Dopravca môže zabezpečovať tento druh poistenia opäť v rámci zvyšovania kvality svojich služieb a snahy atraktívniť ním ponúkané služby a zabezpečenia komplexných služieb pre zákazníka.

Poistenie batožiny a osobných vecí

Predmetom tohto poistenia sú veci osobnej spotreby, ktoré si poistený (v tomto prípade najčastejšie vodič), zoberie so sebou. Predmetmi osobnej spotreby sa najčastejšie rozumie oblečenie, toaletné potreby, knihy, cestovné tašky a pod. Poistenie je možné dojednať napr. pre prípad poškodenia alebo zničenia vecí, odcudzenia alebo straty, lúpeže a pod. Poistenie si môže uzatvoriť vodič sám alebo mu ho môže ponúknuť dopravca v rámci zamestnávateľom poskytovaných výhod.

Poistenie právnej ochrany

Tento druh poistenia ponúkajú len niektoré poisťovne. Jeho úlohou je náhrada nákladov, ktoré môžu vzniknúť napr. s uplatnením práva poistené, odmeny pre právneho zástupcu,

súdne poplatky a pod. Poistenie právnej ochrany má najčastejšie dve podoby – poistenie motorového vozidla alebo poistenie vodiča. V prvom prípade ide o škodové udalosti spôsobené konkrétnym vozidlom uvedeným v zmluve, v druhom prípade sa poistenie vzťahuje priamo na vodiča.

Poistné produkty určené na ochranu majetku

Jeho účelom je náhrada škôd, ktoré môžu vzniknúť na majetku dopravcu. Jedná sa najmä o škody na hnutel'nom a nehnuteľnom majetku (s výnimkou motorových vozidiel, pre ktoré je určené havarijné poistenie). Poistné produkty sa môžu vzťahovať na škody spôsobené živelnými udalosťami, krádežami, požiarom, vandalizmom a pod.

Na poistnom trhu je dnes možné nájsť množstvo rôznych poistných produktov. Záleží iba od samotného dopravcu, či sa rozhodne v záujem ochrany svojho podnikania uzavrieť len tie druhy poistenia, ktoré sú pre neho povinné, alebo či sa rozhodne kryť možné škody aj pomocou niektorého z dobrovoľných poistení. Ako už bolo spomínané, poistenie nemusí byť iba prostriedkom na náhradu prípadných škôd, môže zároveň slúžiť aj ako nástroj na zatraktívnenie ponúkaných služieb potvrdenie komplexnosti ponúkaných služieb, ale môže byť tiež jedným z motivačných nástrojov zamestnávateľa.